

ÜLIÕPILASLEHT

TARTU ÜLIÕPILASKONNA HÄÄLEKANDJA

Tellimishinnad:

Siseriigis:	
1 kuu peale (postiga) M.	30. —
3 " " " "	90. —
1921. a. lõpuni " " "	240. —
Väljamaale:	
1 kuu peale (postiga) M.	45. —
3 " " " "	135. —
1921. a. lõpuni " " "	360. —

Kuulutuste hinnad:

Kuulutuste osas:		Tekstis:	
1/1 külg M.	1700. —	1/1 külg M.	2500. —
1/2 külge " "	900. —	1/2 külge " "	1300. —
1/4 " " "	500. —	1/4 " " "	700. —
1/3 " " "	300. —	1/3 " " "	400. —
1/16 " " "	150. —	1/16 " " "	200. —

Numbri hind Mk. 15.—

Toimetuse ja talituse aadress — Tartu, Rüütli tän. 9, „Postimees“. Tel. 80.

Käsikirjad mitte-kirjasaatjate poolt arvatakse vastava soovivaalduse põhjal reahonoraari alla.

№ 12.

15. novembril, 1921.

II. aastak.

Üliõpilaskonna majanduslikud ettevõtted.

Üliõpilaskonna ettevõtted, mis vajavad rahalist alust, töötavad meil Eestis ilma kindla põhikapitalita, on rajatud laenudele, toetusrahadele, pidupuhaskasudele jne., neil puudub majanduslik printsiip, puudub praktiline, äriiline laad ja töökava. Nende tegevust juhivad aineliselt mittevastutavad, „rühmade“ poolt valitud toimkonnad, kelle valimistel mõõduandev ei ole äriiline oskus ja vilumus, vaid „rühmapoliitilised“ vaatekohad. Tundub ka hooletust, osalt isegi lohakust meie ettevõtete ärilise külje asjaajamises. Mainitud põhjusil kiritsevad meie ettevõtted ja ei saa ega saa välja majanduslike kitsikust, isegi ettevõtted, mis teoreetiliselt koguni tulutoovad peaksid olema.

Ei taha ütelda, et igasugused toetussummad, laenud jne. täiesti ära peaksid jääma. Ei. Need on moraalselt õigustatud; seltskond peab üliõpilaste majandusliku seisukorra parandamiseks kaasa aitama, ja meil Eestis ei ole sel alal veel kuigi kaugele jõutud. Tahan vaid väita, et igasugune aineeline toetus täidab oma ülesande ainult siis, kui teda otstarbekohaselt tarvitatakse, kui teda ei raisata, tema väiksemgi osa ökonoomiliselt tööle pannakse. Vastasel korral kujuneb abisaamine kerjamiseks, mis häbistav vastuvõtjaile.

Mitteökonomiline asjaajamine ei ole omadus, mis iseloomustab eriti üliõpilaste ettevõtteid, selle juured peituvad sügavamal rahva iseloomu joontes, mis oleme pärinud suure Vene idakultuuri õhkkonnast.

Mittepraktilikkus, reaaleluga rehkendamatus paistis silma juba praeguse üliõpilaskonna loomisel. Ei mindud välja seisukohalt, et meie üliõpilaskonnal on teatud ilme, teatud vaated, millega rehkendada tuleb kui reaalsete tõsi-

asjadega, vaid arutati, missugune pe a k s olema üliõpilane, ning sellele idealiseeritud üliõpilase mõtteviisile rajati terve organisatsioon. Kui mineval sügisel isiklikul jutuaJamisel tähelpanu juhtisin selle peale, et praegusel oludel meie üliõpilaskond ühisettevõtteist osavõtmises liig passiivset tegevust avaldab, vastas minule üks agaramaist üliõpilaskonna organiseerijaist: „see ei tohiks aga nii olla“ ja rajas selle „ei tohiks“ peale kõik oma organiseerimiskava. Tagajärjed avalduvad igal pool. Meie oma ettevõtteis kiratseme, vaevleme, meie ei ole midagi enam-vähemgi täiuslikku suutnud luua. Meie idealiseerime praegugi edasi. Pange tähele ainult kirjutusi „Üliõpilaslehes“.

Kuivõrd meie ärilise, vaimu ja praktilikkuse poolest Lääne-Euroopast maha oleme jäänud, tõendavad kõige kujukamalt akadeemilise pere väljamaal ringi sõitnud liigete otse üllatavad jutustused. Meie akadeemilisis ringkonnis on sõnal „raha“ õige halb maik juures, selle sõna tarvitamine ühiselt teadusega on „mauvais tor“, on „shocking.“ Väljamaa professor arutab loengulekirjutaja kuulaja-väljamaalasega kõige rahulikult valuuta küsimusi, et selle järele kindlaks määrata maksu, mis suurem on kõrge valuutaga maade kuulajale, vähem nõrgema valuutaga riikide omile, ming imelik — teadus ei kannata selle all sugugi.

Kuid pöörame tagasi üliõpilaste ettevõtete juure. Võtame kätte Saksamaa üliõpilaslehe ja meie loeme imestusega, et väljaandja ei ole mingisugune lehe toimkond, vaid „Gesellschaft mit beschränkter Haftung“. Üliõpilaskööki ei juhata jällegi majanduse ehk köögitoimkond, vaid selle korraldus on kooperatiivi käes. Kooperatiivil, piiratud vastutustega ühisusil jne. on avatud suured kauplused, isegi töökojad üliõpilaste jaoks, kust need kõik oma elutarbeained, õpeabinõud ja vahendid odavamalt kui kuskilt mujalt saavad.

See ei ole sugugi võimata ka meil. Mitte vahest ühe ehk kahe aasta jooksul, kuid ikkagi ainult siis, kui meie juba nüüd loome kindla reaalse, ärilise aluse, mille peale edasi ehitades, kivi kivi järele juure kandes, võime luua uhke hoone. Praeguste toimkondade süsteemi juures jäävad aga kõik ettevõtted samale virelevale seisukohale, kus nad praegu on.

Peatame näituseks kooperatiivi vormi juures. Minu arvates oleks see kõige vastuvõetavam vorm üliõpilaskonna ettevõtete jaoks üldiselt, kuigi ma lahtiseks jätan küsimuse, kas mõne üksikule ettevõttele kohasem ei ole mõni muu vorm: osäühisus, piiratud vastutusega ühisus ehk m. m.

Kooperatiiv on kõige vastuvõetavam esiteks sellepärast, et tema liikmeteks võivad olla isikud 17 aastast peale, kuna teiste vormide juures see lubatud ei ole. Teiseks, just üliõpilaste kooperatiiv võiks kasvada suureks ettevõtteks, sest vanade liikmete alles jäädes tuleb iga aasta mõnisaada uut liiget uute ülikooli sisseastunute näol juurde. Selle tõttu kasvaks põhikapital küllalt mõjuvaks summaks. Laienemise mõttes on kooperatiivil suured võimalused. Eesmärke võib üles seada õieti suuri, ja nad kõik on ajajooksul teostavad. Ei tarvitse peatama jääda ainult varustamise juure — kooperatiiv võiks saada asutuseks, kus meie kaubandusteadlased suurepärase praktika omandaksid jne. See on küll tuleviku-muusika, kuid rajatud reaalsele alusele, reaalseile võimalusile. Aga ka väiksemas masstaabis on sarnasel ettevõttel palju tööd: üliõpilasköök, vajasemate tarbeainete muretsemine, raamatute tellimine väljamaalt, mida meil praegu vastuvõetavalt üliõpilasile toimetab „Ameerika onu“, raamatute komis-

joni müük, mille eest praegu üliõpilased suuri summasid välja annavad, loengute paljundamine j. p. m.

Ühenduses selle küsimusega ei saa puudutamata jätta küsimust, millel ettevõtete kohta oma tähtsus ei puudu. Meie üliõpilaskond on eraldatud, meie üliõpilaskonna ettevõtteist ei võta osa ülikooli õpejõud, ei ka väljaspool ülikooli olevad vilistlased. Pean ütleva, et mind kurvastas, kui lugesin, et Berliini ülikooli rektor üliõpilastele enne selleaastast Erlan- geni üliõpilaspäeva referaadi pidas nende organiseerumisest; kui lugesin, et sellesama ülikooli kooperatiivi juhatase liikmeteks on mitmed ülikooli professorid, ja kui kõike seda võrdlesin meie oludega. Kui mägi ei tule Muhamedi juure, peab Muhamed minema mäe juure. Üliõpilaskonnal tuleks tõsisemalt kaalumisele võtta vilistlaste kaastööle kutsumine ja ise- äranis majanduslikkude ettevõtete juure, kus nad oma kogemustega nõuand- jatena tingimata kasulikud on.

Ehk minul praeguse üliõpilaskonna edustuse suhtes, kes viimasel ajal kuidagi kokku ei saa astuda, küll väga pessimistlikud vaated on, siiski juhin edustuse tähelepanu selle peale, et üliõpilaskonnas edustuse poolt kõigi eelpool mainitud asjade algatust oodatakse. Ärge jääge hiljaks!

H. L.

Katkendid Tartu ülikooli algajalt.

II.

„Üliõpilaslehes“ № 7—8 tutvunesime Tartu ülikooli XIX aastasaja alguses maksva põhikirjaga, üliõpilaskonda puutuvate määrustega ja ülikooli kohtuvõimuga. Meie nägime, et vaatamata valjude ja detailideni väljatöötatud määruste peale, üliõpilaskond end sugugi surutuna ei tunnud, vaid täis ülekeevat nooruse energiat täiel määral elu maitses. Karmid eeskirjad kaotasid oma mõju neile järgnevatel nõrkade karistuste tõttu, mis osutusid lõbustustena ja mille kandmine muutus auasjaks.

Ülikooli valitsuses leidis üliõpilaskond omale kindla toe, kindla selja- taguse, mis teda alati kõige jõuga kaitses „kuni keisrini“, sellepärast alalisi konflikte sünnitades maa administratiiv- ja kohtuvõimudega. Viimas- tele, isegi mõista, ei meeldinud, et üks osa kodanikke seaduslikult nende võimupiirest väljaspool oli ja peaasi — see kõige vallatum osa, kõige leidlikum igasugustes tempudes, mis neid võime äritada ja vihastada võisid.

Vahekord maa administratiivvõimude ja üliõpilaskonna ning ülikooli vahel oli sel ajal kõige teravam.

Esimesed ei võinud kuidagi leppida oma õiguste kärpimisega kõige ägedama vastase kasuks, ei võinud leppida riigiga riigis ja tegid sadasid katseid ülikooli ja üliõpilaste eesõiguste vähendamiseks. Igast vähemast asjast katsuti kinni haarata, et kaebtusi Peterburki sise- ja haridusminist- rile, sagedasti isegi tsaarile saata. Ka rahvustunne ei mõjunud pehmenda- valt vahekorra peale, sest kindralkuberneride hulgas leiame küll sakslasi, kes vihasemad ülikooli vaenlased olid. Nende hulgas kuulsime juba Bukshövdeni nime.

Enamalt jaolt jäid aga kõik kaebtused tagajärjeta, sest ülikooli valit- sus jõudis pea alati otsusi oma kasuks muuta, selleks tihti isegi saatkondi

pealinna saates. Riigivalitsuse seisukorda õppisime tundma eelmises lehes esitatud dokumendis.

Vahekord seitskonna ja üliõpilaskonna vahel oli vähe keerulisem. Viimase mitmesugused „lõbustused“ akende lõhkumise, kakeluste jne. näol ei teinud kodanikele küll kuigi palju „lõbu,“ kuid teisest küljest oldi teadlik ka selles tulus, mis ülikool linnale andis. „Города сии получают выгоды отъ существованія въ нихъ университетовъ...“ see Aleksander I ütetus ei olnud vale. Eckart omas raamatus „Culturstudien“ arvab, et Tartu majanduslik tõus peale 1753., 1763. ja 1777. aasta suuri tulekahjusid just ülikooli Tartusse toomisele tänu võlgneb.

Üks osa Taara linna kodanikest aga, nimelt käsitöölised, kellel oma organisatsioonid ja eesõigused olid (muu seas mõõga kandmise õigus nagu üliõpilastelgi) oli üliõpilaskonnaga alalisel vaenujalal.

Kakelused ja kõige korrapärasemad lahingud mõõkadega sündisid peaausjalikult käsitööliste ja üliõpilaste vahel. Lahinguväljaks oli suuremalt osalt kivisild.

Juba seni kirjeldatust võib otsustada, et üliõpilaste pea tähelepanu oli pöördud selle peale, kuidas oma ülikoolielu võimalikult lõbusasti mööda saata ja oma lühiaegist privileegeeritud seisukorda täiesti ära kasutada. Alalised pidud, tants, purjutamine, skandaalid, akende lõhkumised, siltide ümberpaigutamised, postide väljakiskumised, kakelused oma vahel ja käsitöölistega, need olid asjad, millega toleaeagne üliõpilane tegemist tegi. Mõeldi välja kõige hullemaid tükke, et oma eesõigustatud seisukohta kuidagi viisi tähelepandavamaks teha. Näitustena võiks tuua kümneid juhtumisi, kuid jätkub juba esitatutest.

Ka igasugused mälestusraamatud (memorabilia) jutustavad peaausjalikult neist ainetest ja peaaegu ei leidu märkust, mille järele võiks otsustada mingisuguste ringide olemasolu üle, mis tegemist oleks teinud eneseharimise kallal üks kõik mis valdkonnas — teaduses, kunstis, poliitikas, või m. m.

Vastandina selleaegse Vene üliõpilaskonnale, kelle elust järele jäänud mälestused räägivad ägedatest vaielusõhtutest poliitiliste, literaarsete, filosoofiliste jne. teemade üle, esinevad Tartu üliõpilaskonna mälestustes „comment“, „fechtboden“ jne.

Mõistetavalt ei taba see karakteristika absoluutselt kõiki üliõpilasi, kuid julgesti võib ütelda, et õige suurt enamust. Lehitsedes paljuid „memorabiliaid“, leidsin ainult ühe isiku kohta tähenduse, et ta ülikoolitööga hoolega tegemist tegi, see oli Eichler (pärastine Dr.), kes oma esimese „hullu“ semestri järele ennast teaduslikule tööle pühendas, isegi niivõrd et ta üliõpilaselu avaldusist, ka organisatsioonest, aktiivselt osa ei saanud võtta.

Ka võitlus duelli vastu, mis 40-tel aastatel üliõpilaskonnas õige suureks läks, ei olnud veel tärganud ja puudus täiesti.

Kui nüüd küsida millest sarnane ideede vaesus toleaeagses üliõpilaskonnas, siis leiame vastuse seekordseist koolioludest ja poliitilisest ning sotsiaalsest seisukorrast.

Keskoolide võrk oli sel ajal veel täiesti korraldamata. Õpetöö neis oli ühtlustamata ja igas koolis toimiti ja talitati omapead. Ei võinud

siis ka juttu olla mingisugusest programmist, mida ülikooliastujalt oleks võinud nõuda. Hariduslikku tsensust ei nõutud, vaid sisseastuja pidi sundusliku sisseastumiseksami sooritama filosoofia teaduskonna dekaani juures, kuid kuna ei olnud eksamite kava, ei olnud fikseeritud teadmiste kompleks, siis oli see eksam ainult vormitäitmine. Keskkoolide õpekava ebamäärasus ja sellega ühendatud ülikooli sisseastumiseksamite puudulikkus kestsid umbes paarkümmend ülikooli esimest eluaastat.

Ka õpetöö kestes ei olnud kontrolli. Loengutel käimine oli küll sunduslik, kuid puudusid ülemineku eksamid, puudusid õieti ka lõpueksamid. Attestaatidena olid maksivad tunnistused, et see isik on nii ja nii palju kursusi ülikoolis ära kuulanud.

Ülikooli kursus oli määratud kolme aasta peale, kuid kaugelt suurem osa lahkus juba peale kahte aastat, sest see oli minimum, mida nõuti riigiteenistusesse astumiseks. Sellekohane määrus, nagu tekstist näeme, oli välja antud selleks, et üliõpilaste arvu suurendada, kuid mõju oli vastu-pidine. Määrus, mis täiendusena 1802. aastal ülikooli põhikirja vastu võeti, on järgmine:

„Ради большаго къ университету привлеченія и тѣмъ къ наукамъ радѣнія, опредѣлять на службу въ губерніяхъ Лифляндской и Эстляндской изъ дворянъ, мѣщанъ и разночинцевъ только тѣхъ, которые проучились въ университетѣ не мѣнѣе 2-хъ лѣтъ.“

Et see termin just vastuoksa mõjus, siis muudeti ta hiljem kolme aastaseks.

Sarnane ebamäärasus, kindlusetus ja korraldamatus õpeasjus ei võinud oma halvavat mõju avaldamata jätta üliõpilaskonna peale.

Teisest küljest olid sotsiaalsed olud sel ajal äärmiselt viletsad. Tartu oli 1755. ja 1775. aastate tulekahjude järele õige lagedaks jäänud. Gadebuschi järele oli Tartus 1774. aastal 580 maja, millest õieti linna omasid 178 oli, 152 asus teisel pool jõge ja 240 alevikkudes. Järgmisel, 1775. aastal, suvel, põles 400 maja ühes kõrvalhoonetega ja vast ehitatud puusild. „Das Elend war unbeschreiblich“, kirjutab ülempastor Friedrich David Lenz 1803. aastal ilmunud „Skizze's“. Rahvas oli pea kerjuseks tehtud. See ei annud võimalust vaimlikkude huvidega tegemist teha.

Poliitiliselt oli jälle Vene mõju Baltimaa peale küllalt tugev, et halvata ka intelligentsema klassi arenemist. Missugune vaade oli väljamaal õppimise peale, nägime juba, kuid veel enam: läbikäimine väljamaaga oli baltlastel sel ajal nii sulutud, et isegi raamatute muretsemine pööraseid raskusi sünnitas. Professorid ei saanud teaduslikke töid teha, ei saanud selleks kirjandust muretseda. Terve selleaegne vaimlik tõus väljamaal jäi siit täiesti kõrvale.

Sarnane olukord kestis umbes kuni kahekümnendate aastateni, mil algab uus ajajärk, millal üliõpilaste eesõigusi kitsendama hakati, mil professorite läbikäimist üliõpilastega liig vabameelseks peeti jne.

Järgmises osas katsun anda ülevaadet küsimuse kohta, mis meid just praegusel silmapilgul huvitama peaks, nimelt üliõpilaste organisatsioonide tekkimise kohta toleaeagses üliõpilaskonnas.

H. L.

Filosoofia Tartu ülikoolis.

(järg.)

Aastal 1843. sai Strümpell Tartu õpekonna kuraatorilt kindral Karffströmilt laike kutse kõiki tarvilikke formaliteete eradotsendi aukraadi saamiseks Tartu ülikoolis täita. Strümpell täitis seda üleskutset, kaitsedes detsembril 1843. oma dissertatsiooni pro venia legendi „De summi boni notione, qualen proposuit Schleiermacherus“ ja hakkas jaanuaril 1844. eradotsendina järgmisi ettelugemisi pidama: „Sissejuhatus filosoofiasse, psühholoogiasse ja pedagoogikasse“. Strümpelli ettelugemistel oli suur tagajärg, mispärast Strümpell 1. dets. 1844. fakulteedi poolt kandidaadina tühjale kateedrile ette pandi. Haridusminister oli ka Strümpelli kandidatuuri poolt ja nõudis isegi valimise otsekohest ettevõtmist, kuna konseil mõne oma liikme ettepaneku peale valimise jaanuarini edasi oli lükanud, et võimalus oleks ennast lähemalt kandidaadi töödega tutvustada. Konseili palve peale lubas kuraator oma esimese otsuse juure teha kirjutasi aga konseilile ette järgmise semestri algul valimist toimetada. Balloteerimine oli 1. veebruaril 1845. — 13 häält poolt ja 13 vastu. Balloteerimise kordamine andis sama tagajärje, nõnda et iseäraline keiserlik käsk, selle järele kui seda asja ministrite komitees oli arutatud, teda õigusepärast ilma ülikooli nõusolekuta filosoofia ja pedagoogika erakorraliseks professoriks pidi nimetama. Sellest tema vastu olevast pahameelest ei ole Strümpell, ehk tal küll kahtlemata omadus oli hiilgavat tegevust kui õpetlane ja ülikooli-õpetaja esile tuua, nagu see siis ka tema 28-aastasest pärastises Leipzigi professori-ametis sündis, Tartus iial jagu saanud. Jah, kui 25 aasta pärast statuutide järele pensioneermine ehk uuesti-valimine pidi olema, valis teda küll fakulteed uuesti, lükati aga konseili poolt tagasi, nõnda et ta enneaegselt pensioneeritud professorina Tartust lahkus.

Tartus avaldas Strümpell mitmekülgset tegevust. Filosoofia stuudiumi ei olnud seni ükski Tartu ülikooli üliõpilane eriasjana tulevase ametikutsetegevuse suhtes selle teaduse alal valinud. Raske on otsustada, mis põhjused seks on olnud. Vaevalt küll aga senise professori pärast. Sest ka Strümpellil ei ole Tartus ühtki õpilast olnud, kes filosoofia ehk pedagoogika kallal teaduslikult oleks töötanud. Sellepärast pidas Strümpell oma peaülesandeks studeerijates mõtlemise selguse, korra ja täpisealuse mõtet äratada, neid uurimise meetodidega ja teadusliku äratundmise tingimustega tutvustada, ja teiselt poolt, neile neid filosoofilisi teadmisi kätte anda, mis eristuudiumide õigeks arusaamiseks ja käsitamiseks tingimata tarvilised on. Selle läbi on Strümpell suurt mõju avaldanud. Üks selleaegsetest kuulajatest Cornelius Treffner, pärast kauaaegne usuõpetuse ülemkooliõpetaja, ajutiselt ka inspektor Tartu gümnaasiumis, jutustas meile, oma õpilastele, sagedasti vaimustusega sellest suurest mõjust, mis Strümpelli filosoofilised ja pedagoogilised ettelugemisel tema ja ta kaasaeglaste peale olid avaldanud.

Strümpelli ettelugemised Tartus ulatasid kõigile filosoofia ja pedagoogika aladele; ta luges loogikat ja sissejuhatuset filosoofiasse Herbarti järele, pedagoogikat Herbarti ja Vaitzi järele, eetikat ja õigusfilosoofiat iseoma õperaamatu järele, psühholoogiat Drobischi ja Volkmanni järele, usu-filosoofiat Drobischi järele, metafüüsikat Herbarti ja Hartensteini järele, filosoofia aja-

lugu Reinholdi järele, pedagoogika ajalugu Raumeri järele, poliitilise ökonomia eetilisi põhialuseid ja juhtis peale selle praktilisi töid pedagoogilises seminaris, — didaktikas ja pedagoogikas.

Oma tegevuse ajal Tartus, avaldas Strümpell ka rea töid, millest küll kõige tähtsam on tema Greeka filosoofia ajalugu. Teised tööd käisid loogika, eetika ja pedagoogika kohta. Oma Greeka filosoofia ajaloos kuni pärauskristliku ajani katsub Strümpell osalt endiste, osalt üheaegsete süsteemide mõju üksteise peale kindlaks teha ja sellega loogilist edu kaette leida. Mõlemaid on ta nimelt Plato ja Aristoteelse süsteemi najal üksikasjaliselt tõendada püüdnud. Aga suurema osa oma tööst pühendab Strümpell puht-pedagoogilisele tegevusele kooliolude organiseerimiseks Balti provintssides. Sellele tegevusele kutsus Strümpelli uus Tartu õpekonna kuraator krahv Kayserling, kes Strümpelli võimed sel alal kohe ära tundis. Pedagoogilise seminari asutamise järele ülikooli juures, kulutas Strümpell palju vaeva koolide avamiseks, vanade gümnaasiumide, kooliõp.-seminaride, kreiskoolide, rahvakoolide organiseerimiseks ja edasiharimiskoolide organiseerimiseks. Mitu korda komandeeriti Strümpell valitsuse poolt Saksamaale, Prantsusmaale ja Helveetsiasse, et sealset kooliolu tundma õppida ja ka ühtlasi silmapaistvaid koolimehi Läänemeremaa provintside koolidele võita. Sagedasti võttis Strümpell kooliõpetajate konverentsidest osa, kus ta ühes kooliõpetajatega uued õpeplaanid välja töötas ja kõiksugustes kooliolude küsimustes läbi rääkis. Strümpell on ka ise osa võtnud õpetamisest Tartu kooliõp.-seminaris ja Tartu edasiharimiskoolis. Peale selle pidas ta palju avalikke ettelugemisi ja pani lastevanemate läbirääkimisi toime.

Aga sellega ei piirdunud veel mitte Strümpelli tegevus, oma ülejäänud aja pühendas ta veel linnale, kus ta tegutses. Ta võttis elavalt osa Tartu vabatahtliku tuletõrjeseltsi asutamisest ja oli kolm aastat (1863—1866) „brandherr“, amet, mis praegusele abiesimehe omale vastab. Kevadel 1871., kui konseil teda mitte uuesti ei olnud valinud, sõitis Strümpell Leipzigi, kus ta esialgu eradotsendina oma õpetegevust jatkas, aga juba 15. juulil selsamal aastal nimetati ta korraliseks honoraarprofessoriks ja aasta lõpul kõrgema kooliameti kandidaatide eksami-kommisjoni liikmeks. Siin Leipzigis avaldusid Strümpelli kui õpetaja ja kirjaniku hiilgavad võimed. Ta ettelugemised tõmbasid suure arvu kuulajaid ligi, ka väljaspool ülikooli pidas ta mitmesugustes seltsides ja ühisustes üle 40 ettekande, mida vaimustusega pealt kuulati. 1872. a. suvesemestrist saadik korraldas Strümpell vahetpidamata kuni oma surmani praktilisi harjutusi pedagoogikas, millest iseäranis rahvakooliõpetajad osa võtsid ja oma isikliku kannatamiste ja hädade jaoks koolielus tarvilit nõu ja teaduslikku selgitamist leidsid. Nende harjutuste resultaadina ilmusid „Pädagogische Abhandlungen von Mitgliedern des von Professor Strümpell geleiteten wissenschaftlich-pädagogischen Praktikums“, millest 6 kaustikut on ilmunud. Siin Leipzigis kirjutas Strümpell oma epohi-tegevad tööd „Die psychologische Pädagogik und die pädagogische Pathologie“, peale selle veel rea teisi töid.

26. aprillil 1894. pühitses Strümpell oma akadeemilise tegevuse 25-aastast juubelit Leipzigi ülikooli juures, kusjuures 82-aastane jubilaar kõigist Saksamaa kohtadest ja teistest maadest palju isiklikke ja saadetud sooje õnnesoove ja tänuavaldusi sai. Pärast juubeli jatkas Strümpell veel 5 aastat vahetpidamata oma õpetegevust kuni oma surmani 18. mail 1899.

Lõpuks peame veel lühidalt Strümpelli suurte teenete peale teaduslikus pedagoogikas tähendama. Pedagoogika oli sest ajajärgust saadik, mis Rousseau ja pärast Pestalozzi mõju läbi esile kutsuti, selgitusaja filantroopiliste tendentside läbi tähtsalt edenenud. Aga selles sihis edasisammuv pedagoogika süstemaatiline väljaarendamine avaldas siiski enam ja enam sügavalt põhjendatud tarvet reformi järele, mis nähtavasti pedagoogilise praksiise tuntava pahega ühenduses seisab. Nimelt on silmapaistev, et nooruse kasvatamise ja õpetamise resultaadid lähistikku vähemad on, kui seda suured ja pikad vaevalised püüded oodata lasevad, mis selle peale ära kulutatakse. Süü seisab suurelt osalt selles, et süstemaatilistes läbitöötamistes parandatud teaduslik pedagoogika liig palju ainult ideedega ja neile vastavate meetodiliste arutamiste ja järeldustega tegemist on teinud ja sellepärast oma pärisasjale, millega oluliselt tegemist, liig kaugel seisab: nimelt mitte mõistes mõeldud, vaid elus olemas-olevale ja veel vaimliku saamise esimestes järkudes olevale päris lapsele. Strümpelli katsus seda viga kõrvaldada. Pedagoogilise läbikatsumise meetod seisab tema järele inimliku hariduse sihtide ja otstarvete kausaalses ühendamisest lapse reaalse arenemisega. Ainult selle läbi üksi võib pedagoogika psühholoogilise eriuurimise teadusliku iseloomu omandada ja doktrinäärse idealismi veast jagu saada. Nõndaviisi tegutsevat pedagoogikat nimetab Strümpell „psühholoogiliseks pedagoogikaks“. Selle teose eessõnas ütleb ta selle kohta: „Psühholoogilise pedagoogika all mõistan ma teadust lapse vaimlikust arenemisest, mis nende otstarvete kohta käib, mida kasvatus lapse individualiteedist kinni pidades kätte saada püüab“. Ja praegu on niipalju kindel, et pedagoogika arenemine viimase kolmekümne aasta jooksul Strümpelliile õiguse on annud. Rahuldamatuna süstemaatilise üleüldise pedagoogika õpetustest avaldub igalpool nõu pedagoogilise arusaamise järele, mis doktrinäärsete vormelite asemel lapse elavast arenemiskäigust kinni hakkab. Aga veel nüüdki ignoreeritakse osalt Strümpelli reformi-mõtet Herbarti kooli mõõduandvas kirjanduses, surutakse osalt meelega alla või kujutatakse Herbarti ideedele täiesti kongruentsena. Kuid võidurikkalt sammub pedagoogilisest ülesandest sügavam arusaamine edasi ja arenevad ikka enam üksikasjusse tungivad probleemid. Need peetakse „lapse-uurimise“, eksperimentaalse pedagoogika nimetuste all üksikute isikute ja kogu ühisuste poolt silmas andumusega, mis kõige paremaile lootustele õigustab.

Pedagoogilise uurimise edu, mille kasuks Strümpell töötas, saab õigusepoolest oma alguse psühilise kausaliteedi muutunud arusaamisest lapse enese sisemise elu tegevusviisist, millest selle edasiarenemine temast enesest, kui ka mõju tõepoolest on, mida kasvataja selle edasiarenemise peale faktiliselt avaldada võib. Strümpell võtab ses asjas oma seisukoha Herbarti ja Lothe vahel ja tal on selles prioriteet Vundti ees, selle vahega, et Vundt Strümpelliga kokkukõlas valitud seisukoha konsekventse pedagoogilises uurimises ainult puudutab, kuna neile Strümpell kõigekülgselt viljakalt teed on rajanud. Hiljuti on matemaatika professor Tartus Aleksejev¹⁾ näidanud, et Strümpelli poolt kordasaadetud õpetuse edasiarenda-

¹⁾ „Die arithmologischen und wahrscheinlichkeitstheoretischen Kausalitäten als Grundlagen der Strümpellschen Klassifikation der Kinderfehler“. Langensalza. 1907.

„Герbartъ, Штрюмпель и ихъ педагогическія темы! Юрьевъ 1907.“

mine psühhilistest kausaliteetidest matemaatilise teaduse tähtsale uemale arenemisele psühholoogilist seletust pakub, et nii siis mõlemad edud — matemaatiline ja psühholoogiline-pedagoogiline — teineteist vastastikku toetavad.

See psühholoogiline kausaliteet on Strümpelli järele tegutsemine ja kannatamine, mis teadvuse sisalduste muutustes ennast tunda annab. Küsimus, kuidas see sünnib, et see, mis vaimlikus elus on tekkinud ehk sünnib, jällegi midagi uut ette toob, on just praegu pedagoogile seda põlevam, mida enam loodusteadus, iseäranis füsioloogia, selle poole püüab, põhjusvahekorra loodusteaduslikku seisukohta terve kogemusilma, nii siis ka kõige sisemise sündimise peale laiendada. Kausaalseaduse loodusteaduslik seisukoht on mehaaniliselt mõjuvate põhjuste külge köidetud, ja teatavas suhtes toimetab psühholoogiline pedagoogika täiesti analoogiliselt. Ka tema ei saa teadvuse teatud rea psühholoogiliste faktide asjus muud teha, kui et ta seadusi otsib, mille järele arusaavaks saab, kuidas nende külge kuuluvad asjaolud mehaaniliselt tekivad. Niivõrd võib psühhilise mehhanismi põhiseadustest kõneleda. Strümpell tõendab siin niisuguseid seadusi: 1. Alalhoide (Beharrung) seadust, 2. kontinuiteedi seadust, 3. eralduse (Ausschliessung) seadust, 4. reasünnituste (Reihenbildung) seadust.

Aga nende psühhiliste mehhanismide kõrval on hinges olemas rida vabalt-mõjuvaid kausaliteete. Esineb veel üks teine ala asjaolusid psühogeneetilisel käsitul, milles äratundev subjekt mitte enam kui mehhanismi külge köidetud, vaid palju enam vaba, täie teadvusega tegutsev jõud üles astub. Need uued kausaliteetid tekivad Strümpelli järele tundmuses. Tema ülesastumisele ja tema edasimõjumistele annab Strümpell nimetatud tähtsat osa hingeelu arenemisel põhjuseks. Siin on tema lahkumineku lähtekoht Herbartist ja kokkupuutumispunkt Wundtiga. Nii astub tundmusmõju kui esmalt tekkiv vaba kausaliteet esile, subjektiivse elemendina s. t. tingitud ja sünnitatud objektiivselt antust psühholoogilise mehhanismi välise erutuse (Reiz) läbi tekkinud tegutsemisest. Tundmus astub uue teadvussisuna kogemuse subjektist, hingest, välja objekti juure kindla äraelamise kujuna. Kui võrd selle äraelamise läbi otsustamine sellega kokkukuuldavate sisude väärtuse üle tehakse, tekib hea ja halva; lusti ja mitte-lusti, positiivses ja negatiivses sihis otsustav uus meeleolu, kausaliteedi uus tegevus. Head ihaldatakse, halba vihatakse, toda püütakse kätte saada, see lükatakse tagasi. Neist tundmusseisukordade kontrastmõjudest sünnivad mälestused, õnne ja õnnetuse pildid, heast ja pahast, ja meil on täieline õigus ütelda, et selles tundmusteadvuses algallikas on, mille läbi vaimlik edu ikka kõrgemale ja kõrgemale sammub. Et aga nüüd igas tundmus-seisukorras ikka sellejuures osavõtvad ettekujutused kaasa mõjuvad, siis spetsialiseeruvad tundmused, ja selleläbi tekivad tundmus-kausaliteedi mõjude läbi uued sisud.

See kujundus põhjeneb selle peale, et spetsiifiliselt mitmesugustest tundmustest niisama palju spetsiifiliselt lahkuminevaid otsusi selles olevate mõttekujutuste üle tekivad. Mida seni ainult tunti ja ihaldati ja tagasi lükati, läheb nüüd otsustusvõime, mõistuse funktsioonidesse üle. See ei tähenda muud midagi, et spetsiifiliselt lahkuminevad väärtustundmused iseäralise ja selge otsuse läbi teadvusse tulevad, ja sel kujul ümbermoodustavalt, normeerides loomupärase teadvuse parandust-tarvitava sisu peale mõju avaldavad. Niiviisi tekivad vabalt-mõjuvad psühhilised kausaliteetidid,

mida Strümpell keeleviisi najal ka 1. loogiliseks, 2. kõlbliseks ja 3. esteetiliseks kausaaliteediks nimetab ehk teiste sõnadega, tungivate põhjuste, südametunnistuse ja esteetilise maitse kausaaliteediks. Tahtmist iseeneselt, iseenele olevat tahtjõudu ei ole Strümpelli järel sugugi olemas. Päril tahtmine on igakord psühhiline komposiitum püüdest ja mõtlemisest, s. t. loogilisest kausaaliteedist. Viimastest oleneb isegi oluliselt ära, kas loomupärasest ihkamisest kujundatud tahtmine üleüldse saab või mitte. Et nüüd aga peale loogilise kausaaliteedi ka südametunnistuse kausaaliteet ja ka esteetilise maitse oma niisama püüde üle võib otsustada, jah õigusepoolest sel juhtumisel tahtmine kui tung, ihkamine ehk püüde sugugi enam mitte otsustav ei ole, siis on õigem, selle arenemise kõrgusel tahtmisevababuse asemel enesemääramise-võimest rääkida. — Sellel psühholoogilisel põhjalusel liigub psühholoogilise pedagoogika pedagoogilise uuenduse mõtte läbiviimine. Seal avalduv uskumata keeruline arenemisprotsess sünnib neljas perioodis, mis lapse suurenevas elukülluses ja kasvavas iseseisvuses aste astmelt üleminekule nooremehe- ja nettsi-vandlusele üles viivad. Need on:

I. Ärkavate psühhiliste põhifunktsioonide assotsiatsiooni-mehhanismi ajajärk,

II. kuju-uudustungide ajajärk,

III. algava noormeerimistegevuse ajajärk ja

IV. algava noormeeritud enesemääramis-võime ajajärk.

Peale oma suurte teenete normaalsete laste kasvatamise asjus on Strümpellil ka suured teened laste vigade ärahoidmises ja parandamises. Ta on hoopis uue distsipliini loonud, pedagoogilise patholoogia, õpetuse laste vigadest. See pedagoogiline patholoogia on silmapaistva sotsiaalse tähendusega, sest et ta mitte ainult õpilaste iseloomude lahkuminekuid nende kujundatavuse tegevusvõime asjus kindlaks teha ei katsu, vaid ka püüab palju ülekohtu kõrvaldada, mis lastele täiskasvanute poolt nende üle otsustamises ja nendega ümberkäimises osaks saab.

Lõpuks võib ainult sügavasti kahetseda, et nii mitmekülgne ja algupäraline vaim siin Tartus võrdlemisi nii vähest filosoofilist mõju on avaldanud, ja mida veel enam kahelda, mitte iseoma kooli ei ole loonud.

Strümpelli lahkumise järele astus vabakssaanud õpetoolile üks Frenenburgi õpilane Gustav Teichmüller, millega kolmas ja viimane periood algab, mis ka tema nime kannab.

(Järgneb.)

Eradotsent W. Freymann.

Ülikooli korraldused.

Ajakirjanduses on viimasel ajal leidnud käsitlemist ülikooli korraldusse, selle sisemisse ellu puutuvad küsimused. Kirjutusis on tähelepanu juhitud olevate korralduste varjukülgede peale, on esinetud ka vastuväidetega ülikooli valitsuse ringkonnist. Viimseist loeme süüdistusi üliõpilastele, avaldatud ülemuslikul, üleoleval toonil, peatamata puuduste põhjuste juures, seletamata korralduste tarvidust — nende otstarvet.

Need süüdistused näitavad esiteks, et üliõpilaste kirjutuste peale vaadatakse kui mingi Jonniavalduste peale, mille eesmärgiks ainult „maha

teha" oma ülemust, teiseks aga peegeldub neist mingisugune bürookraatlik, kantseleiltselt teoretiseeriv vaatlusviis, sedavõrd tegeliku elu mittetundmine, et nende juures pikemalt peatame.

Vaatleme näituseks herra „P“ lauset („Postimees“ nr. 242): „... tuleks korraldus luua, mis praeguse üliõpilase arvu juures puhtformaalseks muutunud ettelugemistele kirjutamise kaotab ja asemele seab sarnase arvelevõtmise, kusjuures tõepoolne osavõtmine tingimata tarvilikkudest loengutest ja harjutustest ka kindlasti kontroleeritaks.“ (Sõrendus herra „P“ oma).

Oma mõttetuse ja otstarbetuse poolest vastikuks läinud ja ära tüüdanud aegaraiskav loengutele kirjutamine on korraldus, mille kaotamine hädatarviline. Ülikooli õpetöö edu ripub ju kaunis tähtsal määral vahekorra-
rast ülikooli ja üliõpilaskonna vahel, üksksteist arusaamisest, ülikooli juhatuse autoriteedist. Sarnane korraldus aga, mille kohta ka ülikooli juhatuse ringkonnas arvamine valitseb, et see puhtformaalseks on muutunud, mida aga siiski kangekaelselt alal hoitakse, kaotab ülikooli valit-
suse autoriteedi ja kaotab üliõpilaste usu igasuguste ülikooli korralduste otstarbekohasusse.

Rõõmustav on ju kuulda, kui selle korralduse kaotamise peale mõeldakse, nagu seda tsiteeritud herra „P“ lausest näha, kuid kui sellele tahetakse asetada süsteem, mille mitteulikkus juba ette teada, millele võib kindlasti ennustada paberilejäämist, siis tõuseb tahtmata sulg protestiks.

Juba puhtpraktilised takistused, mille kõrvaldamine lähemal ajal üli-
koolil võimata, ei lase herra „P“ kavatsust teostada.

Esitaks — ruumid on väiksed. Juba mineval aastal kuulati keemiat väljas, lahtise akna najale pandud redelitelt, kuni külm ära peletas. Nüüd on üliõpilaste arv veelgi kasvanud. Auditooriumid on viimase võimaluseni täis kiilutud, õhk neis sumbund, palav, kuulajad püsti, kuid ikkagi mahub mõnele loengule ainult kolmandik üliõpilasist, kes seda kuulama peaksid.

Ülikooli pedagoogid peaksid teadma, et seesugustel tingimustel kuula-
mine kasulik ei ole, vaid ümberpöörduvalt — kahjulik ja isegi hädaohtlik.

Teiseks on olemas mitte vähe üliõpilasi, kes elatuvad teenistusest. Neid ei ole ülikooli juhatusel moraalset õigust ülikoolist välja heita, pea-
legi on neist suurem hulk sõjaväelasi, kellel sõda vahendita õppimist katkestas. Loengutel käimise sundusega kõrvaldatakse nad ülikoolist.

Kolmandaks kammitsaks on õpeplaani. Praegu on sagedane nähtus, et üliõpilane tuleb hommikul kodust ja jõuab alles õhtul tagasi, sest tunni-
lised ja paaritunnilised vahed loengute vahel ei lase koju minna, mis ka mõttetu oleks, sest õppimine nõuab süvenemist. Seega aga kuulab üli-
õpilane 5—6 tundi loenguid ja teine niipalju läheb tal ka duma. Ainult loengutega aga tarvilisi teadmisi ei omandata. Millal jääb aga aega tööks üle? Olen teadlik, et see õpeplaani korralda-
matus ei ole ülikooli, vaid olude süü, kuid rehkendatagu ka nende oludega, kui nad takistavad loengulkäimist, ehk teevad selle ajaraisuks. Siia hulka arvame ka jooksmise ühest
hoonest teise, mida jällegi ülikool kõrvaldada ei saa.

Paljude loengud aga ei nõuagi neil käimist, sest et nad midagi uut ei anna, ehk jälle psühholoogiliselt kahjulikult mõjuvad,

Võtame näituseks juhtumuse meie ülikoolist, kus professor võrdlemisi halvasti keeles verbe õperaamatu tõlget ette kannab, ehk teine — saksa oma, kuigi heas vene keeles. Kas tarvitseb siis üliõpilasil, kes saksa ehk vene keelt mõistavad, neid tõlkeid kuulata ja isegi noteerida.

Niisama on ülearune töötajailt üliõpilasil nõuda, et nad vaevalt poole tunnili loengut kuulaksid professorilt, kes järjekindlalt üle veerand tunni akadeemilisest veerandist hiljemaks jääb ja siis perioode väljendab, mille mõttest isegi hiljem, stenogramme uurides, aru ei saa.

Ei taha avalikkuse ette tuua kõigi loengute puudusi, mis üliõpilastel kõigil hästi teada, ei usu ka et need ülikooli juhatusel teadmata on. Väidan vaid, et meil on loenguid, millel käimine üliõpilaste vaimu otse surmab, ilma et neis midagi uut, raamatutes olematut leiduks.

Seesugustel loengutel kuulamise sunduslikustegemisega tahetakse nüritada üliõpilase vaimu, võõrutatakse teda teaduslikust tööst, luuakse temas ülikoolivastane meeleolu.

Lisan veel ligi, et vaatamata nende puuduste peale, neil loenguil ikkagi käiakse ja hoolega käiakse.

Kuid oletamegi, et loengukäimise tähtsuse üle võib vaielda, eelpool mainitud praktilised takistused peaksid aga küll näitama, et herra „P“ kavatsus täiesti elutu on ja kui ta ellu viiakse, siis ainult paberile jääb, ehk meie teadusliku töö pikaks ajaks kammit-
sasse paneb.

H. L.

Karskustöö sihtjooned.¹⁾

Konstateerime meile kõigile selget ja lihtsat tõsiasja: meie elame, meie tahame elada. See on kogu meie olemise aluslause, millest ripub kõik muu ja millest me iga elunähtuse hindamisel ja selle mõistmiseks peame välja minema. Sellest järgneb võitluse vajadus olemise eest, hüve, heaolu püü, sest inimesele, kuidas teda mõeldagi, kas täielisena üksiknähtusena ehk kõige modernima ühiskonna liikmena, on suurem osa teda ümbritsevaist teguritest vaenulikud. Esimesel juhusel oleks inimesel täieline tegevusvabadus omale hüve taotamiseks, ja meie võime öelda, et seal pole olemas veel ühtki kõlblist mõistet. Omasarnastega koos elades taandus see eluinstinkti maksmapanemine mitmel põhjusel enam-vähem kindlasse raamesse, mida nüüd kõlbluseks ehk kui ei arvata seda nimetust küllalt täpiseks ja üldiseks — eetilise arenemise tasapinnaks nimetatakse. Neid raame tunnustavat inimeste kogu kutsume praegu ühiskonnaks. Arenevad enam-vähem ühiste huvidega rühmitused — riigid ja nende kõige hilisem vorm rahvusriigid. Kui kultuuri arenedes huvide piirkonnad laienevad, seltsib elu alalhoidumise ürgsunnile sama instinkti kollektiivne kujud — rahvustunne, patriotism. Rahvusvaheliste egoismide võitlusis, kus ühehuviliste, üht keelt kõnelevate rühmade jõudude vahekorrad sugugi tasakaalus pole, on nõrgemate olemasolu alati hädaohus ja sunnib neid abinõusid otsima enese olemise ja jäämise kindlustamiseks. Ei tarvitse vist ühtki tõendust, et meilegi viimasesse liiki kuulume.

1) Esitatud „Üliõpil. Karskustõingu“ vaidlusõhtul 28. X. 1921.

Missugused oleksid siis tegurid, mis seda riiklik-rahvuslikku olemasolu — selle paremas mõttes muidugi — temale vaenuliste sisemiste, kui ka väliste tegurite vastu aitaksid kindlustada, ja mille järele iga rahvusliige ehk riigikodanik kujutleb leida oma loomuliku elutungi rahuldamiseks kõige soodsamad mõeldavad võimalused?

Et rahvus ja riik niisugustena on vaid kõlbliste tegurite järelsus, siis on selge, et küsimusse võiks siin tulla vaid sisemine, kõrgele arenenud kõlaline tasapind, mis omakord jälle väljaspoole mõjuks.

Edasiseks vaatluseks fikseerime siin kaks väidet:

1) Rahvusliku iseolemise ja püsivuse mõiste ning kõlblise täiuse mõiste peavad olema lahutamata ühenduses;

2) meie ülesandeks on sellest võimalikult laiemas ulatuses teadlikuks saada ja abinõusid otsida selle teostamiseks.

Peame selle meeles.

Meie praegusel karskusliikumisel on umbes sama eesmärk, kuigi see ebamääraselt ja ühekülgset avaldub. Praegusel ajal pole aga see ühekülgsus, võiks teisiti öelda, liig kitsale alale piirdumine ja liig ebamäärane sihiteadvus sugugi eesmärgile vastavaid tagajärgi tootav, nagu eespool näeme. Eesmärgi selgus on aga esmajärgulise tähtsusega. Ilma selleta eksiksime sagedasti kõrvalistesse keerdkäikudesse. Ta on ühtlasi üks meie tegevustungide tulehoidjaistki.

Karskustöö on senni avaldunud peaaegselt karsklaste organiseerimises, karskuskõnede, näituste ja vaidluste pidamises, broshüüride ja lendlehtede levitamises ning karskustundide korraldamises koolides.

Organiseerimistöö on tingimata suure väärtusega. On tähtis, et oleksid baasid, ilma milleta mingi tegevus ei saaks areneda.

Kogu tegevuses ilmub aga palju puudusi, osalt meetoodilisi, iseäranis aga sisulisi. Kuigi neid vabandab aeg ja olud, on nad siiski puudused, iseäranis nüüdisaja seisukohast, seega väärt vaid kõrvaldamist.

Kõige pealt, liikumine pole katsunud kontakti otsida, sidet luua rahva hingeelu omapäraste ilmetega, ta pole omist ülesandeist veel suutnud teha psühholoogilist küsimust, vaid on massi tunginud võõrana kehana, mida imestatakse ja võõrastatakse, paremal juhtumisel aga mitte tõsiselt ei võeta, ehk naerdakse kui midagi pentsikut. Rahval on oma elufilosoofia, omad kindlad veendumused, mis seisukohast ta kõiki nähtusi hindab, ja võimata on karskustegevusel, kui üleüldse mistaheski ühiskondlikul tegevusel, sellest seda tundma õppimata mööda minna, ilma et liikumise tulemused sellest ei kannataks. On inimesel mingi veendumus, tõekspide, siis ei hakka ta sellele enne kunagi vastupidist tegevust avaldama, kuni see veendumus pole kõikuma löödud. Kuidas teda aga kõigutada, kui teda ei tuntagi?

Edasi, mis tähelepanu nõuab, on karskusõpetuse liig kitsas ja kuiv teoreetiline käsitlus. Eksiarvamise tekkimise ärahoidmiseks tähendan, et ma siia loen ka arvude, tabelite ja mudelite liigdemonstreerimise. Arvud ja tabelid on abstraktsed asjad ja arenemata mõistusel nendega opereerimine raskepärane. Vähemalt ununeb nendest saadud pinnaline mulje õige ruttu, kui nad just mitte inimeste igapäevaseisse huvidesse ei löika. Iseenesest pole see mulje aga kuigi tähtis ega oluline, kui tema jaoks enne pole tundmustest foon moodustatud. Joomise kahjude selgitamine

muld on vahet suurema väärtusega, kuigi neid üldiselt vaid kurioosumideks peetakse.

Kõik see, nagu keskpärased kõnedki (keskpärased on nad olnud seni suuremalt jaolt kõik) ei mõju sugugi tundeisse. Märgin siin meie loomuomast kõneande ahtrust, millest järgneb sundiv vajadus kõneharjutusiks neil, kel seda tarvis. Massilisele liikumisele, vähemalt seda olla tahtvale, on aga tundmuste võitmine esimene nõue. Tundmused on impulsiks mõtteile ja otsustusile. On inimese tundmused võidetud, inimene muutub siis sõnakuulelikuks, taltsaks ja hõlpsasti juhitavaks. Võitku karskusliikumine tunded ja ta kasvab massiliseks liikumiseks, enne mitte. Vaadeldagu sellest seisukohast usulisi liikumisi ja karskustöö ajalugu P.-Ameerikas ja Inglismaal. Kui öeldakse, et tunnete tuli ruttu kustub, siis on seegi õige, kuid ta on siiski, võib olla, ainuke tee, mis mingi aate ruttu populariseerib ja vaenulikkuse ta vastu sagedasti edaspidisekski kaotab.

Igasuguse ideelise propaganda meetodid määrab sisuliselt massi hingeelu, ajajärgu olud. Karskustöö jätkamine senisel viisil võib saada seepärast väga küsitavaks. Juba enne ilmasõda hakkas see omi sümptoome avaldama leiguse näol haritlaste karskustööst osavõtmises, mille põhjusi hästi iseloomustab herra Peeter Põld ühes kohas oma 1914. a. ilmunud artiklis „Meie haritlased ja karskusküsimus“, kuigi ta seda nähtust asjata teistsuguses sihis katsub mõista. Leiame seal muu seas järgmist: „Meie ei lähe vististi mitte eksi, kui meie seda nähtust (eespool mainitud leigust. E. K.) Eesti rahva üldlase edenemisega viimasel ajal ühendusse seame. Aatelse tõusu järele, mis üheksakümnendate aastate teisel poolel uue jõuga algas, kus rahvuslik vabanemine saksa vähemuse ülivõimu alt ja kultuurilise enesemääramise paleus kõiki rahva mõtlejaid ringkondi ühendas, oleme meie ajajärku jõudnud, mil vanad aated enam küllalt hinnas ei ole, kus mõtted ja püüded mitmekesisemaks muutudes inimesi lahkumisevatele teedele juhivad, erinema sunnivad. Iseäranis 1905. aasta on meile uusi mõtteid toonud ja püüdeid, mis meie teadvust veel edasi erutavad ja mis endise teadvuse sisuga veel assimileerinud, kokku sulanud ei ole. Meie oleme terve rea uusi korraldusi elule kutsunud, mis meilt mitte üksi alalhoidmist ei nõua, vaid ka oma kandjatele kohustuse peale panevad neid edasi viia, täiendada, põhjalikumaks teha. See teeb spetsialiseerimise, eriülesannete valimise tarvilikuks, see paneb rohkesti jõudusid, kel enamalt aega ja mahti oli ka karskuse asjuga tege- mist teha, koormaid kandma, mis tervet meest nõuavad. Ennemalt ulatas mõnelgi aega kõikide olevate seltside jaoks, nüüd ei suuda needsamad enam kõikides maksjad liikmedki olla. Kord oli karskusküsimus meil ka rahvusküsimus, karskusseltsid põllumeesteseltside kõrval ainsad seltsid, nüüd on karskusküsimus üks tervest küsimuste hulgast, nüüd peab karskusselts oma tegelasi teistega, iseäranis ühistegeliste ja majandusliikude ühendustega jagama. Ja nende viimaste pool on ülekaal, kuna rahva huvitus käesoleval ajal nende peale on sihitud.

Sellest ajast edasi oleme läbi elanud suuri vapustusi, mis sügavasti mõjunud meie hinge, teda jaotades ja käristades; samal ajal oleme saanud iseseisvaks riigiks, mis meile lugemata hulga kõiksuguseid ülesandeid on asetanud, mis kiiret lahendust nõuavad; on teravnenud klassivastolud; füüsiline elatamisvõimalus on teinud suuri kõikeid äärmustesse; see ja palju teisi põhjusi on tekitanud kõlblise tasapinna suure languse ning

apaatia vaimlikkude, aateliste huvide vastu. Kõik see on praegu alles päevakorral ja tänapäeva küsimus, kõik see killustab meie tähelepanu ja sunnib tagaplaanile aatelised alad.“ Seitse aastat tagasi, mil herra Pöld omad praegu tsiteeritud read kirjutas, polnud aimugi sarnasest ühiskonnalisest muhenemisest ega rabelemisest, kui me seda praegu näeme. Nüüdisaja kohta võime tarvitada neid sõnu siis vaid mitmekordse suurendusega. See on aga väga tähtis. Sest kui karskustööd reaalseil põhjusil ei saa enam endiste abinõudega ning jõupingutusega suhteliselt endisele vastava tähelepanu osaliseks teha, siis on selge, et siin tuleb hakata uusi teid, uusi kohanemismoodi otsima, kui me oma kõrge eesmärgi taotamisest ei mõtle keelduda.

Eelmisist näjeteist järgneb karskustöö mõiste laiendamise vajadus. See laiendatud karskustöö mõiste peaks sisaldama eneses meie rahva kogu kõlblise kasvatuse mõiste, kõigi sellele omaste metoodega ja võtetega¹⁾. Meie eesmärk ja aja ilme sunnib meid selleks.

Meie alusnõude edaspidiseks põhjenduseks vaadelgem mõne kõlblise nähte iseloomu, et üles leida seda keskk kohta, algtegurit, millest kõlblised nähtused üleüldse olenevad.

Küsimine esmalt: palju on karsklasi, kes karskeks on saanud sisevõitluse läbi iseenesega? Niipalju kui minul juhust on olnud neid küsitella, on ikka vastatud, et see neile kuigi palju vaeva pole maksnud alkoholist keelduda. Kuid sama kergelt sünnib see ümberpöörduitki.

Võtame karsklasi, kes on seda täiesti teadlikult, siis leiame nendes sagedasti suuri kõlblisi pahesid, mida ollakse võimetu välja juurima kõigist katseist hoolimata. Olen isiklikult niisugune näitus ja tunnen sarnaseid karskustegelasi ning mitmeid muid. Ma ei tarvita alkoholi ega suitseta tubakat seepärast, et nad mulle vastikud, ei maitse. Olen kunagi mõned korrad sigaduseni purjuski olnud ja olen katsunud suitsetamist põhjalikumalt ära õppida, kuid see ei õnnestanud. Näitlikult on küll nii, nagu tuleks siin küsimusse sisemine teadlik pingutus, kuna siin tõepoolest väikse sõrme pingutus tehakse. Selle psühholoogiliseks illustratsiooniks tuletatagu meele piiblist meest, kes endal vastu rindu lüües Jumalat tänas, et ta mitte niisugune pole, kui seesinane patune tõlner.

Kui tubakas ja alkohol mulle maitseks, siis oleks küsitav, kas suudaksin nende kiusatusele vastu panna, hoolimata sellest, et nende kahjulikkust tunnen. Kas pole teiegi hulgast mõnega asi nii?

Teie kõik olete muidugi tähele pannud tubaka suitsetamist, sest kes nüüdsel ajal ei suitsetaks; samuti pole teil vahest tähele panemata jäänud,

Vaie!ustel toonitas prof. Pöld, et tarbetu olevat karskustööle nii laia mõiste andmine (karskustöö oleks loomulikult selle alam mõiste. Minu märk.), kui on üleüldine kõlbline kasvatus, milline mõiste iseenesest oleks väga mitmeti mõistetav, keeruline ja väga raskesti lahendatav, kui üleüldse üks raskeimaist nüüdisaja probleemest.

Tegelikult on see täiesti nii, kuid me ei pääse siiski sellele seisukohale asetumisest ja selle võimalust mööda teostamisest, olgu see kuitahes raske. Me ei saaks teisiti, kui järjekindlad tahaksime olla. Võib vaielda, misvõrra suudetakse seda karskusaatega ühendada, kuid kindel on, et karskusliikumist peab vaatlema ja hindama just sellest seisukohast, sest kogu kõlblusprobleem on komplitseeritud nähtus ja tema üksikud osad, milliseist karskusküsimus on vaid üks, on isekeakis tihedasti ühendatud (nagu eespool tähendatudki), seepärast enam-vähem ühist lahendustki nõudev.

E. K.

kui raske on suitsetamisest keelduda ja missuguseid tagajärjetuid pingutusi mõni selleks teeb. Sama raske on vabaneda suguliste pahede küüsis. Alkoholist üldiselt aga hulga kergem, nagu seda kõik tähelepanekud näitavad.

Millega on meil siin tegemist? Siin on meil tegemist kõlblise iseloomu, kõlblise tahtetugevuse ja selle arendamise küsimusega üleüldse. Eriti aimame selle tähtsust alles raskete katsumiste päeval, mil enesele truuks jäävad ainult kõlbliselt tugevad iseloomud ning langevad kõik teised. Just niisuguste katsumiste vastu on meil tarvis ennast kindlustada. Meil oli kunagi paartuhat organiseeritud karsklust, mis iseenesest tühine arv. Palju neist tunnistab nüüd, vähemalt iseenesele veel täiskarskust? Kergelt ehitatud paberist majad pole meile tähtsad — nad ei kaitse meie tulevikku,

Harilikult peetakse end tugevaks siis, kui pole olnud millegi kallal õieti oma tugevust näidata. Siis saadakse pettumusi. See näitab kui tähtis on veel jõuetadvuse küsimus. Me teaksime siis omi nõrku külgi, teaksime mis sihis meil tuleks valvel olla ja ennast karastada.

Ei tohi ilmaski unustada kõibliste nähete tihedat sidet üksteise vahel, mis kohustab laiemale vaatlusele. Sagedasti hakatakse alkoholi tarvitama mingi teise, peidetud pahe ehk nähte mõjul. Kui me seda põhjust ei tunne, selleni ei pääse, siis võitleksime seal joomise vastu asjata, — antud korral oleks ta ainult sümptom. Ja kindlasti võib öelda, et ta on seda paljudel juhtumistel, iseäranis kõige raskemal. Niisugusel korral aga jääks asjaomasele inimesele karskusõpetus igavesti arusaamatuks; manitsegu see ettevaatusele. Kui me omaks ülesandeks teeksime kõlblise iseloomu, kõlblise tahte tugevamastamise üleüldse, kui me inimesed selle vajadusest katsumise teadlikuks teha, siis võiksime pahedesse mõjuda, kui nad on peidetudki. Siingi ei saaks alkoholism sugugi vähem atakeeritud, kui karskustöös selle kitsamas mõttes. Soovitatud kujul saaks tegevusala mitmes sihis laiendada, huvitavamaks ja elulisemaks teha ning see võimaldaks teda suurema arvu inimeste tähelepanu piirsesse upitada. Veel üks tähtis külg on sellel: võidakse rohkem võitlejaid ligi tõmmata, sest siis avaneks igaühele võimalus oma kalduvuste kohaselt tööle rakenduda¹⁾. Ja olgu kõlbline võit mis üle tahes, ikka, kui ta on teadlikult saadud (kui selleks sisemiist pingutust on tarvitatud), kindlustab meie kõlblist iseloomu ja on seega samm lähemale meie ideaalsele eesmärgile.

Iga ideeline küsimus on mõnikord suuresti vaid usu küsimus. Metoodilisedki seisukohad jäävad siis tegeliselt sagedasti varju. Niipalju, kui mingi idee tema eestvõitlejate (neid peab rohkesti olema — üksikuile käib ülesanne üle jõu,) usk kannab²⁾, niipalju võib talle elujõudu omistada. Meie karskusliikumine on seni vähe suutnud usku äratada omis teisejärgu võitlejais, sest ta on tundunud verevaesena, ühekülgse, eriti praegusel ajal, — ennemalt, teistes oludes, võis temaga veel leppida;

1) See eeldab muidugi mõista üleüldist plaani, tegevuse skeemi ja juhtimist. E. K.

2) Võiks juure lisada: Niipalju kui usku aktiivsus suudab toetada. Selle aktiivteedi avaldamiseks meie praegusis oludes on tõsiselt raskusi võita meie üksikull paremal karskusemehil, kelle pingutusi vaid austusega võib mainida. E. K.

tema nimigi, kui kahju see ei olekski, on naeruväärseks saanud; kõige sellega on ta võidule pääsu püüdedki äärmiselt raskendatud. Igalpool kuulduv märkusi karskustöö ebaelulisuse ja uute teede otsimise vajaduse kohta; tuntakse end ummikus olevat ja tahetakse leida väljapääsu kõlblise korralageduse köidikuist, mis meie elu juuri ähvardavad.

Üks kõige tähtsamaist pääsetest on aga see — ja seda korrakem enesetele iga päev sada korda, sest me oleme alati väga kalduvad unustama seda vana tõde — et astugem ligi ja aidakem! See pole üksi vajadus, vaid kohustus! Teeme igaüks niipalju kui oma paremat arusaamist mööda saame. Siin on ala intensiivseks tegevuseks paljudele.

Karskusliikumist satutakse kergesti arvustama, kuid ainult arvustada pole aga kuigi suur vägitegu. Peab tähendama, et niisuguse üldise, meid kõiki sügavalt puudutava ühiskondlikkude tegude arvustamisel ei tohi ennast kunagi mõelda arvustatava piirkonnast väljaspool olevana; arvustus mitte arvustuse, vaid asja pärast. Siin peab see olema kõige pealt etteheide meie enestele, meie kõhelemise, meie loiduse, meie saamatuse pärast. Meie eesmärk nõuab meie kõikide südamete rahustust, meie kõik võlgname oma osa jõudu tema saavutamiseks; seisku see meil alati meeles.

Ainult alkoholi vastu võitlemine ei näi sihile viivat. Ei tea veel öelda, kui õige oleks ja kui häid tegelikke tagajärgi annaks siin mõne joonega esitatud seisukoht rahva üleüldise kõlblise kasvatuse kujul, kuid ta on siiski mingi sisemise rahuldamatuse kehastus, kuigi vahest liig isiklik ja vähe põhjendatud. Üks on aga siiski kindel ja jääb kindlaks: meie eesmärk peab saama meie sõjavanemaks, meie aga peame tugevasti mõõka tarvitama. Seda võime aga siis, kui me ka ise ennast katsume tugevaks kasvatada, kõige kiuste.

Äärmiselt õigustatud ja vist kõigile selge on, et just ülikoolaste keskel asi kõigekülgele kaalumisele ja elavale arutamisele võetakse. Kuid mitte ainult see: me peame lõppeks ka konkreetsete sammudeni jõudma.

E. Kubjas.

Õpemaks Tartu ülikoolis.

Tartu ülikooli ettepanekul kinnitas haridusministeerium ülikooli õpe- ja matrikulimaksudeks, 1. poolaastast 1922. järgmised normid:

Õpemaks: a) Eesti vabariigi kodakondsetele — 5000 mk. aastas ja d) väljamaa kodakondsetele — 8000 mk. aastas, mis poolaastate viisi tasutakse.

Matriklmaksuks: a) Eesti vabariigi kodakondsetele — 300 mk. ning b) väljamaa kodakondsetele — 500 mk., ühekordselt, iga immatrikuleerimise juures. Läti vabariigi kodanikkudele on ministeerium otsustanud Eesti kodanikkudega ühesuurused maksud jätta 1921. a. sügise semestriga alates, sest Riia ülikool on Eesti kodanikkude kohta samasuguse otsuse teinud.

*

Teatavasti käis mõni aeg tagasi ajakirjandusest sõnum läbi, et ülikooli õpemaksu 1922. a. 1. poolaastast alates kõrgendada kavatsetakse.

Õpemaks pidi tõstetama kuni 1500 margani poolaastas, vastavalt muidugi ka matrikulimaks. Nüüd on aga 1500 m. asemel 2500 m. poolaastas määratud, seega 1000 marka rohkem ja 1500 marka rohkem, kui praegune õpemaks seda on.

On arvata, et nii suure õpemaksu määramiseks mitte teisi põhjusi ülikooli valitsusel ei ole olnud, kui ülikooli eelarve tasakaalusse viimine. Vaatame, kui suure summa ülikooli valitsus selle kõrgendatud õpemaksuga kokku jõuab võtta. Üliõpilasi on praegu 3000 ümber. $3000 \times 3000 = 9000000$. Seega loodab siis ülikooli valitsus üliõpilastelt 9 miljoni m. ümber rohkem kokku võtta, kui see praeguse õpemaksu juures võimalik on.

Kerkib tahtmata küsimus, kas see samm ka üliõpilaste suhtes iga-pidi õigustatud on. Nagu üleüldiselt teada, kannatab väga suur protsent üliõpilastest nii raskesti ainelise kitsikuse all, et õppimine siis võimatuks saab, kui ülikooli linnas, või väljaspool seda ülespidamist õppimise kõrval võimalik teenida ei ole. Esimeses järjekorras on neile üliõpilastele õpemaksu kõrgendamine nii suurel määral, nagu see nüüd on sündinud, tingimata väga raskeks hoobiks, selle juures ei tule kahelda.

Väga suur protsent üliõpilastest on peale selle maalt pärit, kelle vanemad väikesemate, või keskmiste talude omanikud ehk koguni rentnikud. Ka neist ei lähe nii kõrge õpemaks ilma mõõda, et ta neile mitte raskesti peavalu ei valmistaks. Kui arvatakse, et meie põllumeestel sõjapäevilt küllalt seda va' paberi-puru järele on jäänud ja et nad väga hästi ülikoolis õppiva poja või tütre õppimiskulusid jõuavad kanda, siis eksi-takse selles väga.

Kõike seda arvesse võttes ei oleks ülikooli valitsus mitte tohtinud õpemaksu nii kõrgele kruvida, nagu seda nüüd on tehtud. Kui eelarves puudujääk, siis oleks pidatud küll selle katmiseks teisi allikaid otsima, aga seda mitte üliõpilaste kulul tegema. Kõrge õpemaksu pärast on vahest sunnitud väga paljud üliõpilastest kõige vähemalt ajutiseks ülikoolist eemale jääma. Kui see arv mitme sajani peaks tõusma, siis tuleb jällegi eelarves puudujääk. Paistab, et õpemaksu kõrgendamisest kahe teraga mõök saab.

Või arvab ülikooli valitsus, et üliõpilased, olgu nad kui kehvad tahes, seda kõrget õpemaksu mitte tasumata ei jäta. Kui nii sünnib, toob see ülikoolile tulu, kuid selle läbi suurendatakse ühtlasi kehvade üliõpilaste viletsust tuntavalt. Viimast asjaolu oleks tulnud küll õpemaksu määramisel vastuvaidlemata arvesse võtta.

J. H.

Üliõpilaskonna edustuse järgmine koosolek

peeti ära kesknädalal, 2. novembril. Koosolek algas 1/410. Juhatas üliõpilaskonna abiesimees Kukke. Päevakorras oli peale muu veel üliõpilaskonna üldise välismärgi kava väljatöötamise komisjoni ettepanekud, 1. detsembri s. o. ülikooli aastapäeva pühitsemine ja edustuse kodukord. Pealtkuulajaid oli paarikümne ümber.

Peale eelmise koosoleku protokollki kinnitamist tulid arutusele välismärgi komisjoni kaks ettepanekut, esimene — pikendada mütsikava esitamise tähtaeg määrata ajani ja teine — lubada mütsimärgi kavade valmistamiseks krediiti kuni 1000 margani. Ettepanekuid põhjendas komisjoni edustaja sellega, et võimata oli juba käesolevaks koosolekuks, nagu see oli määratud, esineda lõpuliku kavaga. Said tellitud proovimütsid tumesinise ja tumepruuni äärega ning valge lagipõhjaga

kuid komisjon lõpuliikumiseks ei teinud, vaid otsustas nad üldiseks tutvumiseks ja soovide avaldamiseks kuhugi nähtavasse kohta üles panna. Mütsimärgi kuju on ka veelt otsustamata. On palutud kunstnike abiks olla, kuid kavad on veel esitamata. Et märgi valik kergem oleks, on tarvis tellida proovimärgid. Seks palus komisjon edustuselt krediiti. Mõlemad komisjoni ettepanekud võeti vastu. — Esimese detsembri pühitsemise asjus valiti juhatus läbi rääkima ülikooli valitsusega, et teada saada viimase kavatsusi ses asjas. Avaldati arvamist, et ülikooli pidulisel aktusel, kui seda korraldatakse, ka üliõpilaskonna edustajatel peab olema esinemise õigus. Läänud aastal jäi üliõpilaskond sest õigusest ilma. Peale selle valiti 3-liikmeline komisjon tarviliste eeltööde tegemiseks üliõpilaste 1. detsembri peo jaoks. Avaldati soovi, et see kontsertball oleks.

Järgnes kodukorra arutamine. Kodukorra väljatöötamise komisjoni poolt esitatud projekt on 72 paragr. pikk. Ta kokkuseadmisel on eeskujuna tarvitatud Riigikogu kodukorda. Otsustati arutada kodukorda kolmel lugemisel. Esimesel lugemisel võeti vastu 23. paragrafi. Tähtsam neist on see, mis määrab, et edustuse koosoleku juhatamiseks valitakse kogu edustuse kestvuseks alatised koosoleku juhataja ja ta abi. Seni juhataksid koosolekuid üliõpilaskonna esimese või abiesimees, missugune kord anormaalne on ja mille anormaalsus kõige selgemini silma paistab, näit, arupärimiste korral. —

Sellele järgnes informatsioon toimkondade tegevusest. Seletati, et „Üliõpilasteleht“ olevat seni omaga välja tulnud. Üliõpilaste kõõgi tegevus on keskmine. Söömas käib 230 inimest. Lõunad maksavad 25 mk., kuna nad endale 28 mk. 50 p. maksma lähevad. See tuleb sellest, et püütakse meelegra paremaid lõunaid anda, kuna puudujääk kaetakse toiduainetega, mis ameeriklased läinud aastal andsid ja mille peale nad enam ei pretendeeri. Lõpuks loeti ette Ungari üliõpilaskonna poolt saadetud kiri, kus tervitatakse soojalt Eesti üliõpilaskonda ja soovitakse temaga astuda kõige lähemasse kontakti ja Poola üliõpilaskonna kiri, kus palutakse teateid Eesti üliõpilaskonna kohta. Seega lõppes koosolek k. 1/21 öösi.

—1—

Üliõpilaskonna edustuse koosolek 16. nov. s. a.

algas k. 1/4 10 ö. 21 liikme osavõttel. Ksv. Kukke teatab, et ülikooli valitsuse kavatsuse järele sünniks ülikooli aastapäeva pühitsemine kahes osas; hommikul pidulik aktus aulas, kus esineksid kõnedega ülikooli rektor, teaduskond (arvatavasti õigus-teaduskond), peale selle veel üliõpilaskonna edustaja, ka esineks aktusel üliõpilaskoor. Aktusele on oodata riigivanemat ja haridusministrit. Öhtul oleks bankett ülikooli valitsuse korraldusel, millest ka üliõpilaskond oma edustajate kaudu osa võtaks. Bankett oleks ka heaks kohaks, kus üliõpilaskond võiks avaldada omad soovid, kuna aktusel peetavad kõned peaksid kandma pidulist laadi. — Mis puutub üliõpilaskonna poolt korraldatavasse 1. dets. pidustusse, siin teatas sellekohane toimikond, et on kavatsus üürida „Vanemuise“ saal; eeskavas on seni ette nähtud mõlemad üliõpilaskoorid ja ühevaatuslik näitemäng üliõpilaskonna näiteseksiooni poolt.

Läänud kevadsemestril korraldatud ankeetide andmete süstematiseerimine jäetakse ksv. A. Oinase hoole, kes pool tööd sel alal juba teinud. — Selle järele võetakse kodukord vastu 2. lugemisel. — „Üliõpilasteleht“ seisukorrrast annab ülevaatliku pildi ksv. K. Petersoni. Leht on seni ots-otsad kokku saanud. Lugejate arv on väike. Mõni suurem Tartu kauplus on mõnda lehte nummert ainult 8 eks. müünud. On teateid tulnud, et isikud, kes alguses tagasid suurema eksemplaride arvu, nüüd nõus kindlustama kõigest poole endisest arvust. Lehe heaks korraldatud korjandus on paljuti häid tagajärgi annud. —

Koosolek, mis seni rahulikus toonis kestis, muutub lõpuks ootamatu elavaks. Põhjuseks oli arupärimine edustuse esimehe ksv. K. Petersoni tegevuse kohta kevadel soome üliõpilaskoori auks korraldatud banketil. Arupärimise esitajad tõid ette mõned faktid, mis nende arvates selgitust nõuavad ja palusid edustust seletust nõuda. Tõusevad vaieldused küsimuse kohta, kas võib aru nõuda üksikult juhataja liikmelt. Korporatsioonide rühma edustajad arvavad, et küsimuse kohta võiks seletust anda ainult juhatus, kui selgitust üldse tarvilikuks tunnistatakse. Kuid küsimuse ülevõtmine üldse ei ole soovitatav ja tarviline, sest asi on vanaks jäänud ja parem, kui unustuse hõlma kaob. Teiselt poolt toonitatakse, et küsimus peab selgitust leidma, sest et ta sünnitab ikka veel paksu verd. Viimaks paneb koosoleku juhataja arupärimise hääle-

tusele. Ta võetakse vastu 11 hääle poolt ja 8 h. vastuolemisel. Selle järele tähendatakse, et koosoleku juhataja ei ole hääletusele panemisel õieti talitanud, kodukorrast mööda minnes. Tõuseb loomulikult üles juhatajale usalduse avaldamise küsimus. Et selle tagajärjel ksv. Kukke peab koosoleku juhatamisest loobuma kuni küsimuse otsustamiseni ja et ksv. K. Peterson ei saa koosoleku juhatamist enda peale võtta, sest tema tegevus on arutusel, siis valitakse ad hoc uus koosoleku juhataja ksv. A. Susi. Koosolek leiab ksv. Kukke tegevuse õige olevat. Selle järele paneb koosolek ksv. K. Petersonile ette esineda seletusega järgmisel edustuse koosolekul. — Loetakse ette teine arupärimine juhatusel, milles tähelepanu juhitakse asjaolu peale, et „Tallinna Teatajas“ on ilmunud ebaõiged teated edustuse tegevusest ja nõutakse seletust, mis on juhatus teinud, et ajakirjanduse informatsioon õige oleks. Arupärimine võetakse vastu, kuna koosolejate poolt konstateeritakse, et ajakirjanduses ilmuvad teated edustuse tegevusest tihti peale puudulised, koguni mitteõiged on. Seega lõpeb koosolek k. l öösi.

—us.

Ülikooli teated.

Prof. Stromberg

on teaduslikuks otstarbeks jõulu-vaheajaks väljamaale komandeeritud.

Cand. theol. Richard Reusch,

kes usuteaduse magistri eksami ära on teinud ja väitekirja kaitsnud, on usuteaduskonna ja ülikooli nõukogu poolt usuteaduse magistriks tunnistanud.

Süstemaatilise usuteaduse eradotsent

cand. theol. V. Gruehn on Greifswaldi ülikoolis licent. theol. kraadi omandanud.

Aiatöö- ja mesilaspidamise õpetaja

J. Rüütel on oma palve peale ülikooli teenistusest vabastatud, arvates 1. jaan. 1922. a.

Andrei Kurrikoff ja Jaan Kanger

on I. järgu diplomiga Tartu õigusteaduskonna lõpetanud.

Jüri Wilmsi nimelise stipendiumi saajaks

1921/22. õpeaastal on õigusteaduskond stud. jur. Peeter Ahmanni otsustanud ette panna.

Lääne maakonnaavalitsuse stipendiaadid.

Lääne maakonnaavalitsus on otsustanud stud. silv. Edgar Westeri stipendiaadiks edasi jätta ja stud. med. vet. August Haaki stipendiaadiks arvata, kuna stipendiumide suurendamise küsimuse paneb maakonnaavalitsus maakonna nõukogule otsustamiseks ette.

Üliõpilaste Karskusühing

pidas laupäev 29. okt. „Üsiselumajas“ „Spordi“ saalis rohkearvuliselt kokku tulnud liikmete omavahelise vaidlusõhtu. Sissejuhatuseks esitas Üh. liige E. Kubjas „Karskustöö sihtjooned“ (v. käesol. nr. täielikult). Pärast võeti elavale arutusele mitmed tähtsad küljed meie karskustööst. Kogu vaidluste käik pakkus sügavat huvitust ja sõna võeti õige rohkesti. Jõuti üksmeelsele otsusele, et on tarvis meie karskusvõitluse

metoode enam süvendada. Abinõud selleks: enam asjaga tutvunemist sisuliselt, enam usku, enam julgust ja osavõttu.

Ühine teelaud aitas kaasa mugava, koduse tunde tekkimisele. Koosolek lõppes vähe enne keskööd ühiste lauludega ja muusikaga, nii et ülevas, rahuldatus meeleolus lalali mindi.

Sarnaseid vaidluskoosolekuid on otsustatud enamasti igal nädal pidada ja nagu alguse järele otsustada, saavad nad kindlasti elujõulised ning võivad saata asjale suurt kasu. Tundub, et Ühingu juba oma õiget ilmet hakkab omandama, ja see laseb õige optimistlikult tulevikku vaadata, tahaks öelda — juba lähemasse tulevikku. Ei saa jätta tungivalt soovitava igale karskele ülikoolasele — ja kas poleks häbi mitte olla karske — Ühingu liikmeks astuda, sest ta töötab muutuda meil peatselt ühiskondlik-aateliste huvide harrastamise keskkohaks. Kas meie üliõpilased siis oma eemalejäämisega tõesti tunnistuse tahavad anda omast võimalikust pankrotist, huvide ja aadete vaesusest ning piiratusest? Andke karskuse töotusi ja koonduge oma ühingu ümber! Või pole see mitte nii? Võib olla, arvatakse, et pole midagi väärt meie ise, meie rahva tulevik? Kui see nii oleks, siis ei tahaks enam häbi pärast punastada, siis peaks öndusest kahvatatama. Näidakem, et see nii pole! Siis on meil üliõpilaskonnas juba praegu palju karsklasi, kes pole veel Ühingu liikmed — teid ootab ta tingimata. Arge kõhelge — värsked tuuled on jälle puhumas! Seepärast juba ette: tere tulemast!

— 25.

Tähelepanemiseks kodumaa arstidele ja teistele.

Meie kodumaa minevikku on uuritud mitmes suhtes. Enam-vähem kõrvalises on jäänud meie arstlikkude ja rahva-tervishoidlikkude olude ajaloolise arenemiskäigu jälgimine. Ja ometi on see suure tähtsusega meie praegustegi saavutuste sellel alal arusaamiseks ja hindamiseks, niikui meie üleüldse olevikku õieti mõistame alles mineviku valgustusel.

Uurijate seas, kes viimase paari aastakümne kestes kogunud ja korraldanud ajaloolisi materjale, niihästi meie kodumaa arstkonna kui ka üldtervishoidlikkude olude kohta, seisab esimeses rinnas kahtlemata Dr. med. Brennsohn Riias. Tema imeks-panemisväärts usinusega nii üksikute kodumaa arstide ja arstlike asutuste käest, kui ka siinsetest arhiividest, raamatukogudest, ajakirjadest ja mujalt kogutud materjalide kokkuvõttena ilmus 1905. a. koguteos „Die Ärzte Livlands von den ältesten Zeiten bis zur Gegenwart“ (Liivimaa arstid kõige vanematest aegadest kuni käesoleva ajani).

See ligi 300 lhk. suurune töö sisaldab oma esimeses osas üldise ülevaate Liivimaa arstlike olude ajaloolisest aremisest, alates esimeste kirjalikkude allikatega 13. aastasaja algul kuni töö trükkipaneku-aastani.

Edasi järgnevad ajaloolised ülevaated endise Liivimaa apteekide, ämmaemandate ja vaimuhaigete-korralduse, haigemajade, rahvataudide, pääste-asutuste ja arstlike ühingute üle, statistilised materjaalid ja kronoloogiline nimestik ametiarstide (linna-, maakonna-arstide jne.) üle Liivimaal, kusjuures tekstis igalpool juhatakse kogutud teadete allikate juure.

Töö teine jagu sisaldab 1525 Liivimaa arstide eluloo alfabeedilises järjekorras ühes nende poolt avaldatud teaduslike ja populääride kirjatööde nimestikuga ja teadete allikatega ja kolmas jagu viimaks nendesamad arstide nimestiku, esiteks kronoloogilises järjekorras, alates esimese Liivimaa arsti Brunoga, kes asus Riiga 1237. aastal, kuni 1905. a. sünnitusevateni ja siis kohalises järjekorras, üksikute linnade ja kihelkondade järele, kus siis jällegi seal asunud resp. asuvad arstid nende ajalises järjekorras on üles loetud.

Lõppeks veel lisana 21 arsti elulood, nii et kogu materjaal ümarguselt ligi 1550 Liivimaa arsti esitab.

Edasi on Dr. Brennsohni sulest ilmunud samasisuline ülevaade Kuramaa arstide ja arstlike olude üle, ja nüüd on temal uue teosena trükivalmis samalaadiline töö ka Eestimaa arstide kohta. See viimane sisaldab võimalikult täielise ülevaate Eestimaa arstide ja tervishoidlikkude olude ajaloolise arenemise üle, hulga seni veel avaldamata dokumentidega, mis leitud Tallinna linna- ja endisest Eestimaa kubermangu-arhiivist ja enam kui tuhande Eestimaa arsti eluloo, ajaloolise aja algusest kuni käes-

oleva ajani. Loodetavasti täiendab autor oma teost ka Lõuna-Eesti, endise Põhja-Liivimaa arstide biograafilise materjali poolest 1905. kuni praeguseni. Praeguste erakordiste aegade tõttu tekivad nüüd raskused teose trükkipanekul. Autoril enesel käib see täiesti üle jõu ja ei leidu ka mitte kirjastajat, kes sarnast suurt tööd (üle 20 trükipoogna), millel iseäranis suurt „minekut“ ette näha ei ole, usaldaks omal kulul trükkida. Teiselt pool aga ei kannata asi edasilükkamist. Omas kirjas meie ülikooli rektorile, prof. Koppelile, ütleb autor: „Minu tervise seisukord on õige kõikuv ja ma näen, et minu päevad on loetud. Peale minu surma aga ei saa keegi enam minu töö trükkipanekust huvitatud olema ja see saab mõne õpetatud seltsi arhiivis kasuta kõdunema“.

Prof. Koppeli algatusel on nüüd see küsimus kõne all olnud niihästi Tartu ülikooli arstiteaduskonnas kui ka Tartu Eesti arstide seltsis, ja viimane otsustas omalt poolt sammusid astuda raskustest ülesaamiseks. Töö trükkipanekuks kulub ümmarguselt 200.000 Läti rubla, tähendab niisama palju Eesti marka ära. Sellest summast loodab autor ise poole kokku saavat.

10.000 marka annab ta oma piskust ja üle selle on temal juba 1914. a. saadik ligi 90 arsti ja arstlikku asutust lubanud tööd ettetellimisega toetada. Kui iga ettetellija 1000 Eesti marka (-Läti rbl.) asja heaks annab, nii kui lubatud, siis jääb ikkagi veel 100.000 marka puudus. Nüüd tohiksime aga küll loota, et Eestis leidub peale seniste ettetellijate veel 100 isikut ja asutust, kes a 1000-margalise abirahaga ettetellimist osa võtaksid raamatu peale, millel on suur kultuur-ajalooline väärtus meie kodumaa kohta. Tartu Eesti arstide seltsi ülesandel pööran seega kodumaa ametivendade, arstiseltside, arstlike valitsusasutuste, linnade ja maakondade tervishoiu osakondade, haigemajade ja muude arstlike asutuste, Eestis ilmuvate ajalehtede ja eri-ajakirjade toimetuste, meie akadeemiliste ühisuste ja muude meie õpetatud seltside kui ka üksikute isikute poole, kel huvitust kodumaa kultuur-ajaloo vastu: viibimata osa võtta ühe, võimaluse korral, ka mitme eksemplaari ettetellimise läbi, selle meile kõigile nii tähtsa teose trükkimise kuludest. Ülesandmisi ja ettetellimise summasid võtab vastu Tartu Eesti arstide seltsi esimees prof. Miländer (Tartu ülikooli naistekliinik), niisamuti ei saa ka meie teised arstide seltsid Tartus, Tallinnas, Viljandis, Pärnus ja Narvas keelduma asjale kaasa aitamast ülesandmistele ja sissemaksude vastuvõtmise poolest, mida soovi järele ka otseteed saata võib autorile: Dr. med. J. Brennsohn, Riga, Mühlenstr. 64.

On nii kogu trükkipanekuks tarvisminev summa kindlustatud, mida küll kindlasti loota tohiks, juba lähemal ajal, siis läheb töö viibimata trükki, tema elatanud autori isikliku ülevalve all, kes kõik korrektuurid ise loeb ja valmis töö kättesaatmist ettetellijatele korraldab.

Tartu Eesti Arstide Seltsi nimel: S. Talvik.

15. IX. 1921.

Väljaandja Üliõpilaskonna Edustus. — Vastutav toimetaja: Karl Peterson.

Toimkonna juhataja: Jüri Sammul.

Sekretäär: Alfred Koort.

Tegev toimetaja: J. Albreht.

Juukselõikamiseäri A. MURRO

Rüütli tän. 22, rentei vastu.

Võtab tellimisi **grimeerimise tööde** peale vastu, annab **naiste- ja meesterahva parukaid** välja. On saada **valmis habemeid, sminki, habemekreppi, lakki** jne. Hinnad soodsad!

H. Tillemann

(enne Ed. KIWASTIK)

Promenadi tän. № 11,

Tartus,

soovitab suures väljavalikus

kõiksugu

ajanäitajaid.

Suur väljavalik

palitu-, ülikonna- ja
püksiriidet

on kohale jõudnud ja soovitab

M. JÄNES

Tartus, Kaubahoovis 11.

Kuulutada on kõige kasulikum „Kalaasjanduse“ veergudel, sest „Kalaasjandus“ on ainuke sellekohane eri-ajakiri Eestis. Kuulutuste tariifi küsige talitusest, Meripüestee 5, Tallinn, Eesti, kõnetr. 10-93.

Eesti ajakiri

Kalaasjandus

KALAPÜÜK — ÜMBERTÖÖTAMINE — KAUBANDUS
— — TEADUSLINE TÖÖ — ÜHISTEGEVUS — —

Vastutav toimetaja: Ernst Webermann.

II aastak.

Kõnet: (Pagari t 2, k. 6, Tallinnas) igal laup.
k. 9-11. Kirjade aadr.: Postk. 22, Tallinn, Eesti.

1921.

„Kalaasjandus“ toob asjalikka kirjutusi ja teateid, mis võimaluse järele ilustud joonistustega, piltidega ja diagrammidega.

Kalapüügist ja selle korraldamisest, kalavõrkudest ja teistest püünustest, kalapaatidest, kalasadamatelst jne.

Kala ümbertöötamisest, kalahoiust ja transpordist, tutvustades lugejaid uuemate tehnika edusammudega sellel alal.

Kalakaubandusest nii sise- kui välisturgudel, hindadest, sortidest jne.

Teaduslisest tööst kalaasjanduse arendamise sihil ning kalahulkade kaitseks.

Ühistegevusest kalameeste hulgas, andes juhatusi ühisuste asutamises ja tegevuse korraldamises.

Statistikast — koondades ja läbitöötades sellekohaseid andmeid.

Kõik, kes huvitatud kalaasjandusse puutuvaist küsimustest, loevad „Kalaasjandust“.

Tellimise hind 200 marka aastas, väljamaale poole kallim.
Väljaandja: Laevasõidu ja merikaubanduse edendamise selts
„LAEVANDUS“ Meripüestee nr. 5, Tallinn, Eesti.

Trükitud Eesti Kirjastuse-Ühisuse „Postimehe“ trükikojas.